

הרב יצחק אייזיק ווייס - ישיבת פני ישראל
מי בוחז בירושלים - הקב"ה או דוד?

מכללת יעקב הרצוג
ימי עיון בתנ"ך
קיץ תשס"ז

1. הקב"ה בוחז בירושלים

א. בחז"ל:

- **יומא נג.** אבן היתה שם [בקדש הקדשים] מימות נביאים הראשונים ושתי נקראת. **יומא נד:** תנא שממנה הושתת העולם תנן כמאן דאמר מציון נברא העולם...
- **הרמב"ם הלכות בית הבחירה ב,ב:**
 ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא. אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא (ע"פ פרקי דרבי אליעזר פרק לא).

ב. המקום אשר יבחר ה' - מתי ואיך?

- **מלכים א,ח,טז; דברי הימים ב,ו,ו**
- **הרמב"ן דברים יז,טו:** ודעתי בדרך הפשט כי טעם "אשר יבחר" שכל מולך על עמים מאת האלוקים היא לו... וכך אמרו אפילו ריש גרוגותא מן שמיא מוקמי ליה, יאמר שום תשים עליך מלך, כל אשר יהיה נגזר מן השמים שימלוך... וכן על דרך הפשט המקום אשר יבחר ה' אלוקיך בו, כל שיבנו שם בית המקדש לה' הכל מרצון ה'.

2. דוד ובחירת ירושלים

א. מקום העקדה, המקדש וירושלים לפני ימי דוד:

1. **הרמב"ם, מורה נבוכים חלק ג' פרק מה:** "...ואשר לא התבאר בתורה ולא נזכר בפרט אבל רמז אליו ואמר "אשר יבחר ה' " יש בו אצלי שלוש חכמות:
 האחת מהן - שלא יחזיקו בו האומות ונלחמו עליו מלחמה חזקה, כשידעו שזה המקום מן הארץ הוא תכלית התורה.
 והשנית שלא יפסידוהו מי שהוא בידם עתה וישחיתוהו בכל יכלתם,
 והשלישית והיא החזקה שבהם - שלא יבקש כל שבט היותו בנחלתו ולמשול בו והיה נופל עליו מן המחלוקת והקטטה כמו שנפל בבקשת הכהונה ולזה באה המצוה שלא יבנה בית הבחירה אלא אחר הקמת מלך עד שתהיה המצוה לאחד ותסתלק המחלוקת..."

2. **ספרי דברים יב,ה:** "לשכנו תדרשו" - דרוש ע"פ נביא. יכול תמתין עד שיאמר לך נביא? תלמוד לומר "לשכנו תדרשו ובאת שמה" - דרוש ומצא ואחר כך יאמר לך נביא. וכן אתה מוצא בדוד (תהילים קלב) זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב אם אבוא באוהל ביתי אם אתן שנת לעיני עד "אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב".

3. **הרד"ק בפירושו לשמואל ב, ה,ו:** "...וכיון שמלך על כל ישראל הלך אל ירושלים ללכוד מצודת ציון, לפי שהיתה קבלה אצלם כי ציון ראש ממלכת ישראל ולא ילכוד אותה אלא מי שיהיה מלך על כל ישראל ועד היום לא נתקיימה מלכות בישראל כי שאול לא קמה מלכותו".

4. **זבחים נד:** "וילך הוא ושמואל וישבו בניו ברמה" (שמואל א, יט, יח) וכי מה ענין ניות אצל רמה? אלא שישבו ברמה ועוסקין בנויו של עולם.
 רש"י ד"ה "נויו"- למצוא מקום לבית הבחירה מן התורה.

ב. כיבוש ירושלים:

ספרי על דברים יא, כד: 'כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה מן המדבר והלבנון ומן הנהר נהר פרת ועד הים האחרון יהיה גבולכם'. [וכן בילקו"ש ח"ב, ד] דוד עשה שלא כתורה התורה אמרה משתכבשו לארץ תהיו רשאים לכבוש חו"ל הוא לא עשה כן אלא חזר וכבש ארס נהריים וארס צובה ואת היבוסים שהיה סמוך לירושלים לא הוריש אמר לו הקב"ה, סמוך לפלטרין שלך לא הורשת היאך אתה חוזר ומכבש ארס נהריים וארס צובה?

א. דוד המלך ובנין בית המקדש:

1. **הרמב"ן בפירוש לבמדבר טז, כא:** ... היה עונש על העם מתחילת דבר כדכתיב "ויוסף אף ה' לחרות בישראל ויסת את דוד בהם" וכתב שם רש"י: "לא ידעתי על מה", ואני אומר בדרך סברא שהיה עונש על ישראל בהתאחר בנין בית הבחירה שהיה הארון הולך מאהל אל אהל כגר בארץ, ואין השבטים מתעוררים לאמר נדרוש את ה' ונבנה הבית לשמו... ואלו היו ישראל חפצים בדבר ונתעוררו בו מתחילה היה נעשה בימי אחד מהשופטים או בימי שאול או גם בימי דוד, כי אם שבטי ישראל היו מתעוררים בדבר לא היה הוא הבונה אבל ישראל הם היו הבונים, אבל כאשר העם לא השגיו ודוד הוא המשגיח והמתעורר והוא אשר הכין הכל, היה הוא הבונה והוא איש משפט ומחזיק במדת הדין ולא הוכשר בבית הרחמים, ועל כן נתאחר הבנין כל ימי דוד בפשיעת ישראל, ועל כן היה הקצף עליהם ועל כן היה המקום אשר יבחר ה' לשום שמו שם נודע בענשם ובמגפתם...

2. **ספרי דברים וזאת הברכה לג, יב:** "הרי הוא אומר (שמואל ב, כד כד) ויקן דוד את הגורן ואת הבקר בכסף שקלים חמשים', ובמקום אחר (דברי הימים א, כ"א, כה) ויתן דוד לארנן במקום שקלי זהב (משקל) שש מאות'. אי אפשר לומר שקלי זהב שכבר נאמר 'שקלי כסף', ואי אפשר לומר 'שקלי כסף' שכבר נאמר 'שקלי זהב', אמור מעתה בכסף קנה וזהב שקל. אי אפשר לומר 'חמשים' שכבר נאמר 'שש מאות' ואי אפשר לומר 'שש מאות' שכבר נאמר 'חמשים', אמור מעתה, כיון שראה דוד מקום שראוי לו לבנות בית הבחירה עמד וכנס חמשים שקלים מכל שבט ושבט, נמצאו שש מאות שקלים מכל השבטים".

3. **תנחומא בשלח:** בכל מקום שאדם יגע ונותן נפשו על הדבר אין הקב"ה מקפת שכרו. רצונך לידע, שלמה בנה ביהמ"ק שנאמר (מלכים א, ו) "ויבן שלמה את הית ויכלהו". בשביל שנתן דוד את נפשו על ביהמ"ק שנבנת, שנאמר (תהילים קלב): "זכור ה' לדוד את כל ענותו... אם אבא באוהל ביתי... אם אתן שנת לעיני... עד אמצא מקום לה". ולא קיפח הקב"ה שכרו אלא הכתיבו על שמו: "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד". "לשלמה" אין כתוב כאן, אלא "לדוד".

ד. הכנסת הארון למקדש בימי שלמה:

גמרא שבת ל. מאי דכתיב: "עשה עימי אות לטובה ויראו שונאי ויבשו". אמר דוד לפני הקב"ה: רבש"ע מחול לי על אותו עוון. אמר לו: מחול לך. אמר לו: עשה עימי אות בחיי. אמר לו: בחייך איני מודיע, בחיי שלמה בנך אני מודיע. כשבנה שלמה את בית המקדש בקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים. דבקו שערים זה בזה. אמר שלמה עשרים וארבע רנות ולא נענה. פתח ואמר: "שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד"... ולא נענה. כיון שאמר: "ה' אלוקים אל תשב פני משיחך, זכרה לדוד עבדך" (דבה"יב, ו)- מיד נענה. באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדרה, וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקב"ה על אותו עוון.